

Marrëdhënia me personin e moshuar

*E nderuara Zonjë,
mirëseerdhët në vendin tonë.*

Është kënaqësi për ne që Ju keni zgjedhur të punoni në fushën e asistencës shtëpiake për të moshuarit dhe të paaftët, sepse janë kategoritë më të dobëta që kanë më tepër nevojë për kujdes, gjithashtu për të ndihmuar familjet që kanë në ngarkim përkujdesjen ndaj tyre.

E dimë që u është dashur të përballoni vuajtje dhe vështirësi për të arritur në Itali, jemi të vetëdijshëm për faktin që është e vështirë të jetohet larg të afërmeve tonë, të mësojmë një gjuhë të re, të krijojmë lidhje me persona me një kulturë tjetër, me zakone dhe stile jete të ndryshme. Gjithashtu nuk janë të huaja për ne, problemet praktike, si procedurat burokratike për të marrë leje qëndrimin dhe për nënshkrimin e kontratës së punës.

Këto broshura kanë qëllim që të jenë një ndihmë për t'ju dhënë mundësi të filloni dhe të fitoni aftësitë e para teknike-profesionale, të cilat do të mund t'i thelloni nëpërmjet një kursi për formim të veçantë, ose vetëm për të kuptuar për shembull se si të silleni me të moshuarit e sëmurë nga demenca ose lëvizjet më të përshtatëshme për të ndihmuar një të moshuar për t'u ngritur, si të pregatisni një ushqim të ekuilibruar, si të krijoni raportet me familjet, në të cilat shërbime duhet të drejtoheni për nevojat që ka personi që asistoni dhe për kërkesat e tija, cilat janë të drejtat dhe detyrat tuaja.

Duam të kontribuojmë për të kapërcyer situatat e vetmisë ose të braktisjes dhe këto broshura janë vetëm njëra nga iniciativat që Rajoni dhe Entet lokale po nxisin në territor për të lehtësuar njohjen dhe kualifikimin e rolit të rëndësishëm që luani, për të ndihmuar arritjen e një integrimi të vërtetë në shoqëri dhe një shkëmbim ndërkulturor me përfitim sipas një perspektive të përmirësimit të cilësisë së jetës të personit që merr dhe të personit që jep asistencë dhe ndihmë.

Gianluca Borghi

Këshilltar rajonal për politikat shoqërore

Marrëdhënia me personin e moshuar

Rëndësia e marrëdhënies

Marrëdhënia (relazione) është lidhja që ekziston ndërmjet dy ose më shumë personave. Kjo lidhje sigurohet nga vullneti reciprok për ta mbajtur dhe për ta zhvilluar. Çdo marrëdhënie varet nga **konteksti** (contesto) në të cilin zhvillohet. I njëjti veprim ka një kuptim të ndryshëm në kontekste kulturore të ndryshme (për shembull përsëritja e një personi me një puthje mund të quhet në disa kontekste një shenjë e thellë miqësie, në disa situata të tjera një gjest i papërshtatshëm).

Marrëdhënia me personin e moshuar

Personi i moshuar gjendet në fazën përfundimtare të jetës së tij e cila është edhe tërësia e marrëdhënieve që ka ndërtuar gjatë gjithë kohës. Mundësia për të ndërtuar një marrëdhënie të mirë me personin e moshuar varet nga kapaciteti i asistentes për të njohur dhe për të kuptuar kontekstin e marrëdhënieve në të cilat personi i moshuar ka jetuar dhe jeton. Kërkesa për të na treguar **historinë** (storia) e jetës së personit të moshuar, nga familjarët ose nga vetë personi, është një mënyrë për ta njohur dhe për ta kuptuar. Me dijtë me dëgju është një cilësi shumë e mirë e atyre që vendosin të ofrojnë asistencë. Do të thotë të vendosim në qendër të marrëdhënieve **nevojat** (bisogni) dhe kërkesat e të tjerëve dhe të mundohemi të punojmë për realizimin e tyre. Në të njëjtën mënyrë, mund të ndodhë që personi i moshuar dhe familja e tij t'i bëjnë pyetje asistentes dhe të dëshirojnë të njohin historinë e jetës së saj duke dhënë shenja sinqeriteti dhe disponueshmërie për marrëdhëniet.

Vlerësimi i personit të moshuar

Të jemi të ndërgjegjshëm se nuk mundemi t'i besojmë forcave tona, të varem pjesërisht ose krejtësisht nga të tjerët është një pohim i tmerrshëm i cili shpesh shoqërohet me tentativa të njëpasnjëshme **pavarësie** (autosufficienza) si për shembull nevoja për të treguar se jemi akoma në gjendje të veshemi, të lëvizim dhe të hamë vetë. Nga asistentja kërkohet që të **ndihmojë** (aiutare), pa ia zënë vendin krejtësisht, si familjarëve që mund të kenë dëshirë të merren drejtpërdrejt me disa aspekte të asistencës, ashtu edhe personit të moshuar i cili

është akoma krenar për atë çfarë njih dhe për atë çfarë di të bëjë, megjithëse nuk arrin gjithmonë ta kujtojë krejtësisht ose ta bëjë në mënyrë krejt të pavarur.

Probleme të marrëdhënies me një person të moshuar

Për personin e moshuar kërkesa e ndihmës nga asistentja është shpesh një zgjidhje ekstreme, që e pranon me vështirësi dhe mosbesim. Asistentja jo italiane, shihet veçanërisht e në shumë raste, si një person i huaj, me prejardhje dhe një kulturë e largët, që flet një gjuhë të ndryshme, që ka zakone të ndryshme, që gatuan dhe ha në mënyrë të ndryshme. Kjo, kryesisht në momentin e parë, mund të provokojë në personin e moshuar sjellje dyshimi dhe refuzimi. Pra kërkohet nga ajo që e asiston, **mirëkuptim** (comprensione), durim dhe një **angazhim** (impegno) i vazhdueshëm për t'u mirëpritur dhe për t'u pranuar me dashuri.

Kushtet e personit të moshuar në Itali

Në Itali personi i moshuar nuk është gjithmonë objekt **respekti** (rispetto) dhe konsiderate. Moshja e pleqërisë shpesh shoqërohet me një tërheqje progresive nga jeta publike dhe nga marrëdhëniet shoqërore. Ky fenomen ka ndikime të forta në konsideratën shoqërore të të moshuarit, si një person tashmë i braktisur nga shoqëria ose si pa rëndësi.

Deri në momentin që janë të aftë personat e moshuar jetojnë vetëm, të pavarur ngabijat dhe bijtë, kjo gjë shkakton në shumë raste një ftohje të raporteve që, në momentin e nevojës, familjarët duhet t'i rifillojnë në një formë mjaft të ngushtë, gjë që përcaktohet nga kushtet e nevojës në të cilat gjendet personi i moshuar. Ndihma e asistentes në shumë raste është edhe një ndihmë në marrëdhëniet ndërmjet familjes dhe personit të moshuar.

Si të hyjmë në shtëpinë e të tjerëve

Të jetojmë në një shtëpi e cila nuk është e jona, të krijojmë raporte me një familje që nuk e njohim kërkon një kujdes të madh dhe shumë **delikatesë** (delicatezza). Zakonet dhe **stilet e jetës** (stili di vita) mund të jenë shumë të ndryshme nga të tonat dhe ndoshta, sipas pikëpamjes sonë, pjesërisht pakuptim dhe të kritikueshme. Megjithatë asistentja nuk thirret për të gjykuar mënyrat e jetesës që do të ndeshë gjatë punës së sajë por për t'iu përgjigjur kërkesës për asistencë sipas mënyrave dhe formave më të përshtatshme për familjen që e ngarkon me punë. Mund të shprehen sugjerime dhe hipoteza në lidhje me mënyra të tjera dhe të ndryshme për të organizuar jetën, por vetëm në qoftë se familja është e disponueshme për t'i dëgjuar dhe vetëm atëherë kur raporti me familjen është forcuar sadopak. Për të ndërtuar një marrëdhënie të mirë është e nevojshme të hyjmë në shtëpinë që do të na mikpresë "në majë të gishtave", duke marrë parasysh praninë tonë si një moment i një jete të gjatë dhe të ndërlikuar, të cilës nuk i njohim veçse disa aspekte.

Cilësia e **takimit të parë** (primo incontro) ndërmjet personit të moshuar dhe asistentes përfaqëson një moment tepër të rëndësishëm që mund të ndikojë momentet që vijnë më vonë. Familja, në rast vështirësish ose kur personi i moshuar nuk ka pamundësi të shprehet, bëhet bashkëfolësja kryesore. Familjarëve, kur kanë mundësi, u kërkohet një prani konkrete në momentet e para të njohjes. Në qoftë se nuk ka familje, i takon asistentes dhe ndjeshmërisë së saj të gjejë një rrugë për t'u takuar dhe për **bashkëjetesë** (convivenza).

Disa sugjerime mund të jenë të nevojshme për të përballuar takimin e parë me personin të cilin do të asistojmë:

- Kur hyjmë në shtëpi është e nevojshme të sillemi me dashuri dhe të kemi një mënyrë sjellje të respektueshme duke pasur gjithmonë parasysh se të jemi të dashur nuk do të thotë se personi i moshuar duhet trajtuar sikur të ishte një fëmijë që duhet llastuar. Për shumë persona të moshuar është shumë e rëndësishme t'i drejtohem me "Ju".
- Do të jetë e nevojshme të paraqitemi me emër dhe të shpjegojmë se kush jemi dhe për çfarë arsyeje kemi shkuar

aty (në qoftë se italishtja jonë nuk është akoma mjaft e qartë, do t'ia kërkojmë familjes që të japë këto informacione).

- Kur flasim, këshillohet të qëndrojmë **përballë** (di fronte) personit të moshuar me qëllim që të mund të na shohë dhe të shohë lëvizjen e buzëve (shpesh personat e moshuar kanë probleme dëgjimi), duhet të përdorim një ton zëri të qetë dhe fjalë të qarta dhe të thjeshta duke shmangur pyetjet e bëra njëpasnjë dhe duke i lënë kohën e duhur për të na u përgjigjur.
- Për çdo fjali këshillohet të kontrollojmë që personi i moshuar po kupton atë çfarë jemi duke i thënë.
- Kjo gjë do të japë mundësi të sigurohemi që personi i moshuar t'i ketë të qarta arsyet e takimit.
- Me këtë rast mund t'i kërkojmë personit të moshuar disponueshmërinë për të na dhënë të gjitha informacionet që kanë të bëjnë me zakonet e tija të jetës, për t'iu përgjigjur më mirë nevojave të tija.

Marrëdhënia me familjarët e personit të moshuar

Është e rëndësishme që kush punon brenda një ambienti familjar të dijë të njohë dhe të dallojë **pozicionin** (pozizione) dhe rëndësinë e çdo pjesëtari dhe të përcaktojë mënyrat, shpesh herë të ndryshme ndërmjet tyre, për të krijuar raporte me njërin ose me tjetrin.

Në përgjithësi ka vetëm një **person referimi** (persona di riferimento) për gjithshka që ka të bëjë me asistencën e personit të moshuar. Por aty mund të ketë edhe persona të tjerë që duan të "thonë fjalën e tyre" në lidhje me mënyrën se si duhet të zhvillohet aktiviteti i asistencës. Për këtë është e rëndësishme të sqarojmë, të paktën në një takim me të gjithë familjarët e personit të moshuar, kujt duhet t'i drejtohet asistentja përsa i përket mënyrave të asistencës, kë duhet të thërrasë në rast nevoje, çfarë marrëdhënies duhet të ketë me të tjerët, që nuk janë personat e referimit të drejtpërdrejtë.

Ka mundësi që asistentes së vëmendëshme dhe të **disponueshme** (disponibile) t'i kërkojnë nga personi i

moshuar ose nga familjarët e tij shërbime që kapërcejnë funksionet dhe kapacitetin e saj. Me qenë të disponueshëm në marrëdhënie nuk do të thotë me qenë të disponueshëm për të bërë gjithshka që kërkohet, pra asistentja mund të shprehë **mospranimin** (disagio) e saj përballë kërkesave të papërshtatshme ose që kapërcejnë detyrat e saja.

Me qëllim që të shmangen problemet e lidhura me të kuptuarin reciprok është e nevojshme të vendosen, në formën e një pakti të shkruar, të **drejtat dhe detyrat** (diritti e doveri) e asistentes dhe të familjes në mënyrë që të mund të rishikohen në rast dyshimesh ose keqkuptimesh: ditët dhe oraret e punës, ditët dhe oraret e **pushimit** (riposo), funksionet e asistentes, aktivitetet që nuk kërkohen, familjari referues për aktivitetin e asistencës, familjari që duhet thirrur në rast nevojë.

Komunikimi me fjalë dhe komunikimi pa fjalë

Është e rëndësishme të jemi të vetëdijshëm për faktin se komunikimet tona përbëhen nga aspektet verbale (foljore) dhe jo verbale dhe se është e rëndësishme përdorimi i të dyja formave (për shembull duhet shoqëruar një fjalë inkurajimi me një buzëqeshje) ashtu si edhe lidhjen logjike ndërmjet tyre (në qoftë se përdorim një **ton zëri** /tono di voce/ të qetë dhe paqësor, për t'i komunikuar një veprim që duam t'i bëjmë të moshuarit/ës, nuk mund të sillemi sikur kemi ankth dhe ngut). Veprimet tona duhet të kombinojnë me tonin e fjalëve që themi.

Komunikimi me personin e moshuar duhet të jetë gjithmonë i thjeshtë dhe direkt. Përdorimi i fjalëve duhet të jetë i përshtatshëm për nivelin e tij të të kuptuarit, fjalitë e shkurtëra, të shqiptuara ngadalë dhe të shkoqura mirë, kryesisht në qoftë se italishtja juaj nuk është shumë e mirë dhe në qoftë se personi i asistuar është mësuar në dialekt ose është pak shurdh.

Përdorim me vetëdije fuqinë komunikative të **shikimit** (sguardo): kur flasim, por edhe kur komunikojmë diçka pa fjalë, le të qëndrojmë gjithmonë përballë personit që asistojmë. Ky pozicion është edhe një shenjë konsiderate dhe respekti.

Nuk duhet të kemi frikë të prekim personin e moshuar, si në momentet në të cilat është e nevojshme (për shembull për ta ndihmuar për t'u ngritur ose për të ecur) ashtu edhe kur nuk duket e nevojshme (në momentin e përshëndetjes, në një moment dhembje e depresioni). Në qoftë se personi i moshuar e vlerëson dhe nëse kjo mënyrë raporti nuk na krijon vështirësi, është sigurisht një mënyrë e dobishme për t'i komunikuar disponueshmëri dhe entuziazëm.

Rëndësia e shoqërizimit

Asistentja ka edhe funksionin, jo dytësor, të nxisë **interesat** (interessi) dhe mundësitë e personit që asiston, edhe në qoftë se janë pjesërisht të rrezikuara. Mundësia për të na treguar diçka, (ndoshta duke i propozuar që ta bëjë këtë duke shikuar ndonjë fotografi) është një formë e rëndësishme për nxitjen e kujtesës ashtu si për afërsinë që krijohet ndërmjet atij që

tregon dhe atij që dëgjon, një mjet për shkëmbimin e **besimit** (fiducia) reciprok. Në të njëjtën mënyrë, nga ana e asistentes, i duhet treguar personit të moshuar atë çfarë i ka ndodhur një familjari ose një të njohuri, apo atë çfarë ndodh në botë nëpërmjet leximit të një **gazete** (giornale) ose të një reviste, ose dëgjimin dhe komentimin e lajmeve që jep televizori.

Mënyra të tjera për të nxitur vëmendjen e personit të moshuar janë përdorimi i **aftësive mendore** (facoltà mentali) dhe të kujtesës, mund të jenë lojna të thjeshta (si ato të **letrave**/carte/ose fjalëkryqet), shikimi duke e komentuar i një filmi që i intereson, leximi i një libri. Duhet të favorizojmë lidhjet që ka personi i moshuar me ambientin që e rrethon: me dalë nga shtëpia, për të **shëtitur** (passeggiare) ose për të blerë diçka, mund të jetë një mënyrë e dobishme për të njohur dhe për t'u njohur dhe për të favorizuar takimin e personit që asistojmë me persona të tjerë që gjenden në situata të ngjashme. Mund të frekuentojmë së bashku qendrat ditore ose qendrat sociale ku prania e personave të tjerë të moshuar dhe organizimi i aktiviteteve të veçanta mund të jetë një ndihmë e dobishme jo vetëm për personin që asistojmë por edhe për asistenten e cila mund të ballafaqohet me situata të tjera.

Karakteri seksual i personit të moshuar

Një paragjykim që përsëritet është ai që konsideron pleqërinë një moshë pa seks ose me seksualitet të devijuar: kjo bindje është në bazën e shumë konflikteve që ka i moshuari, sepse nuk bën asgjë tjetër veç asaj që të ushqejë **turpin** (vergogna), frikën, dhembjen dhe papërshtatshmërinë. Për shkak të ndryshimeve fizike natyrore, aktiviteti seksual ka tendencë të ulet, por nuk zhduket dhe është i mundur edhe në moshë të kaluar.

Seksualiteti nuk duhet kuptuar vetëm si aftësi për të pasur raporte me një partner, por si një takim ndërmjet dy personave, ndërmjet dy botëve, si një mënyrë **komunikimi** (comunicazione) me të tjerët. Në të shkrihen dashuria dhe urrejtja, gëzimet, dhembjet, fantazitë, kujtimet, shpresat e ardhme, etj. Jeta seksuale është shprehje e nevojës së thellë dhe të vazhdueshme të njeriut për dashuri dhe kjo është edhe më shumë e vërtetë në moshë të kaluar, kur siguria fillon të

mungojë, arsye për të cilën **dashuria** (affetto) bëhet një nevojë e dorës së parë. Disa patologji mund të kenë ndikime edhe në sferën seksuale. Demenca, në veçanti, mund ta shtyjë të sëmurin që të humbë çdo fren ndalues (të zhvishet në public duke treguar organet genitale; të bëjë një aktivitet masturbues të tepërt, etj.). Në këto raste duhet këshilluar familja që t'i drejtohet me besim mjekut të sajë, për të analizuar një trajtim të mundshëm me ilaçe ose disa strategji mënyrash veprimi për të frenuar këto situata.

Kuptimi i vdekjes (morte)

Të sëmurët terminal, ashtu si personat e moshuar që jetojnë pranë vdekjes, shoqërohen shpesh me gjendjen e sëmundjes, i kujtojnë personave më të rinj idenë e fundit, gjendjen si qenje të vdekshme dhe sjellja më e zakonshme është për t'i shmangur, për t'i larguar, duke krijuar kështu një gjendje izolimi që thekson ndjenjën e **përrjashtimit** (esclusione) të personit të moshuar. Jo të gjithë personat e moshuar e jetojnë idenë e vdekjes me të njëjtat ndjenja si të atyre që janë më të rinj: disa zbulime kanë treguar se personi i moshuar nuk ka frikë nga vdekja në vetvete, por ka frikë nga ideja e përfundimit në një shtëpi pushimi (azil) dhe e sëmundjes për një kohë të gjatë, që shoqërohet nga dhembja dhe vuajtja fizike.

Familjarët, përkundrazi, përveç mundit fizik dhe psikologjik të asistencës, mund të provojnë ndjenjën e fajit, si përpara vdekjes, për të cilën familjari pyet veten se çfarë mund të kishte bërë më tepër se aq për personin e sëmurë, ashtu edhe pas ngjarjes, për të cilën familjari ngarkon veten me faj për atë ndjenjë lehtësimit të pashmangshëm që ndjen në fund të periudhës së gjatë të asistencës. Dëshpërimi dhe dhembja e **humbjes** (perdita) mund të lehtësohen pjesërisht në qoftë se familjari mund të flasë me dikë duke i treguar se si e ndjen veten. Është bile shumë e rëndësishme që familjari të mos e shohë duke vuajtur të afërmin e tij duke i kërkuar mjekut të familjes që t'ia lehtësojë dhembjen dhe të ruajë kështu **dinjtetin** (dignità) e pacientit deri në momentin e fundit.

Realizimi është bërë nën kujdesin e Drejtorisë së Përgjithshme dhe të Politikave Sociale - Shërbimi i Planifikimit dhe Zhvillimit të Shërbimeve Sociale dhe Shoqërore-sanitare - Dega e të Moshuarve dhe e të Paafteve në fushën e iniciativave të projektit të integruar për të ndihmuar daljen në pah dhe kualifikimin e punës së asistentëve familjarë në ndihmë të të moshuarve dhe të paafteve.

Tekstet e broshurave janë përpunuar në bashkëpunim me:

Federica Aleotti Psikologe – Njësia Lokale e Shërbimit Kombëtar Sanitar (AUSL), Reggio Emilia

Maria Grazia Battistini Assistente Sociale – Komuna e Cesena (FC)

Silvia Bellettini Përgjegjëse për Aktivitetet Assistenciali – Shërbimi i Asistencës për të moshuarit (SAA), Modena

Susanna Beltrami Përgjegjëse për Aktivitetet Assistenciali – Shërbimi i Asistencës për të moshuarit (SAA), Modena

Andrea Fabbo Mjek Gjeriatër – Njësia Lokale e Shërbimit Kombëtar Sanitar (AUSL) Modena, Distrikti Mirandola (MO)

Agnese Fabbri Infermiere – Njësia Spitalore e Gjeriatriisë – reparti për shtrimin afatgjatë Post Akut dhe Rehabilitimin Ekstensiv – Spitali S.Orsola-Malpighi Bologna

Diana Gavioli Assistente Sanitare – Njësia Lokale e Shërbimit Kombëtar Sanitar (AUSL) Modena, Distrikti Mirandola (MO)

Saadia Lafhimi Mediatriçe linguistike-kulturore – Komisioni për të Drejtat e Barabarta "Mosaico", Zona Bazzanese (BO)

Letizia Lambertini Bashkërenditëse e Komisionit për të Drejtat e Barabarta "Mosaico", Zona Bazzanese (BO)

Y commissione pari opportunità
mosaico zona bazzanese

Eliana Lombardi Terapiste e rehabilitimit – Njësia Spitalore e Gjeriatriisë – reparti për shtrimin afatgjatë Post Akut dhe Rehabilitimin Ekstensiv – Spitali S.Orsola-Malpighi, Bologna

Mohammed Louhui Presidenti i AMIL – Shoqata e mediatorëve linguistiko-kulturore, Bologna

Marinella Richeldi Kordinuese përgjegjëse e Shërbimit Social, Modena

Eros Rilievo Përgjegjës i zonës sociale – Formimi (MO)

Sara Saltarelli Assistente Sociale – Kooperativa Sociale [Cooperativa Sociale] "Dolce", Bologna

Chiara Scarlini Assistente Sociale – Komuna Mirandola (MO)

Roberta Sordelli Përgjegjëse Salle Njësia Spitalore e Kirurgjisë – Spitali i Bazzano (BO)

Referues i projektit:

Simonetta Puglioli Dega e të Moshuarve dhe e të Paafteve – Rajoni Emilia Romagna

Përkthimet, ilustrimet dhe shtypi nën kujdesin e:

Tracce s.r.l.

Broshura e përkthyer në rusisht-polonisht-anglisht-arabisht-rumanisht-frëngjisht-spanjisht-shqip dhe në Italisht mund të shkarkohet nga interneti në adresën:

<http://www.emiliaromagnasociale.it/> - seksioni i të moshuarve (anziani).

 Regione Emilia-Romagna
ASSESSORATO ALLE POLITICHE SOCIALI
www.emiliaromagnasociale.it